

«Енциклопедія» життя Острога майже всього ХХ століття

Ярослава БОНДАРЧУК

Муївні працівниці та красанці Острога добра пам'ятують що симпатичну літню жінку, до якої часто зверталися із різними питаннями, щодо історії нашого міста міжвоєнного двадцятництва та наступних часів. Адже проживши 95 років і при цьому зберігши прекрасну пам'ять, вона стала «енциклопедією» життя Острога майже всього ХХ століття і могла дати відповідь на багато-багато питань. Сформована як особистість під впливом країн традицій російських старобородянок, української «Прозаїти» 1920 – 1930-х роках і тогорічної польської класичної гімназії, вона посвятила в собі любов до російської, української та польської культури і називала себе патріоткою Острога, тому що родила із сірої рідиною містом його складу історію ХХ – почуття ХХ століття. Ця радільність про неї, записана із слов самої Ольги Руй, – скромний дар світлій пам'яті цієї непересічної наєзувальної подінки, якій 20 липня виповнилося 96 років.

Ольга Олександровна народилася 20 липня 1926 р. в Острозі в сім'ї Наталії та Олександра Доброзвольських. А динінство її пройшло в домі дідуся і бабусі по матері – створів Еваргра Олексійовича та Ксенії Степанівни Путових. Ксенія Степанівна з дому Пільних вела неграмотною, але мудрою, доброю і високоморальну жінкою. Еваргер Олексійович був писарем. Вони привідали до Острога на почуття ХХ століття з с. Відьї Горожанецького повіту Володимирської губернії. Еваргер Олексійович влаштувався працювати на броварі (пивоварівної мануфактурі) Зусмані, будівля якого є досі збереглася на вулиці Бельмаж. Після переїзду сім'ї поселилась на квартиру в житловому будинку неподалік від замку (нині у ньому Острозький психоневрологічний інтернат). Згодом, надібираючи гроші, придбали невеликий будинок біля огорожі владишвиці на Новому місті, а в 1914 р. купили вже великий будинок над річкою Віра. Про це зберігся відповідний документ.

У сім'ї Еваргра Олексійовича та Ксенії Степанівни було 8 дітей: Андрій, Микола, Василь, Фанія, Антоніна, Олександра, Олена, Наталія, Ксенія Степанівна строго виховувала своїх дочек згідно з правилами старобородянського этикету, вчилася їх, що до того моменту, коли задавати в церкви на венчані, у дому вое повинни були зроблено, прибрано, підігріто виміст, іка напарена, адже з цього моменту наступали свята. А коли починалося пасхальне богослужіння, вона урочисто окружала кадилом все дім, чим що більше приплюхувала уроочисту радість свята. Ксенія Степанівна була чудовою кулинаркою. Вона розподіляла, що в сім'ї їх створів був такий занічай. Коли вся родина Ішла в неділю до церкви, одну дічину залишали вдома. Вона повинна була награти самовід і напекти пироги для всієї сім'ї. Можливо тому Ксенія Степанівна виконавала тільки домашню випічку і терпіти не могла магазинної. У

понеділок вона вставала в 2 години ночі, ставила тісто і пекла на цілій тиждень. Коли вранці вставали діти й сини на них чекали рум'яni сікі булочки – смакота з молоком.

Хоча заробітна плата Еваргра Олексійовича була невелика, все ж батьки примиудрились дати всім дітям освіту. Всі сини що до революції 1917 р. закінчили Петербурзький університет, залишилися жити в Петербурзі, стали професорами, докторами наук, працювали у вищих наукових закладах. Андрій викладав фізику, Василь – економіку, Микола – кораблебудування в Інституті кораблебудування. Приїжджаючи відпустки до Острога, вони привозили своїм сестрам, дочкам подарунки і, злучаючи в руки, казали, що сильно занадто перед ними, оскільки на них залишили додягдя за стареньми батьками. Всі дочки Путових західчили Острозькі імені графа Д. М. Блудова жіноче училище. Фанія додглядала старих людей, Антоніна працювала вчителкою у Волосківцях, разом з чоловіком збудували хату. Олена працювала в Рівному у фірмі «Зінгер», яка випускала знамениті швейні машини. Олександра виїшла заміж за священика і жила в Полонному. В 1920-1930-ті роки вона особливо будувала, оскільки релігія і священнослужителі передслідували у Радянському Союзі. Брати і сестри допомагали їй, надсилаючи якось суми грощів через міжнародну організацію «Торкісон». Дочку Олександри – Ірину забрали до Петербурга дядько Микола, опікувався нею і діві йї освіті.

Наймолодша з сестер Путових – Наталія (мати Ольги Олександровни) рано виїхала заміж (Їй було лише 19 років) за Олександра Доброзвольського. Він був більшік за дядечку старший за неї. Йому було тоді якє то сорок. Він займався юридичною практикою. Це було шкіль за дроздінком, але без любові. Олександер хотів одружитись на Наталії лише тому, що вона була з порядної сім'ї і добре викораненою дівчиною, а Наталія була закохана у свого сусідського хлопця-поляка. Але оскільки він був католиком, а вона православна та ще і з сім'ї старобородянки, Ксенія Степанівна на думати заборонила про такий шлюб. Отже, довелось виїхати заміж не за коханого, а за того, кого обравла мати. Коли 20 липня 1926 р. Наталія народила дочку, хотіла називати її Вірою. Але ту ж нічну вітервали маті: «Яка Віра! Свято Віри 30 вересня, а дитина народилася 20 липня. Тому називемо її Ольгою». Інші варіанти не розглядалися.

Шлюб батьків не був довготривалим. Оскільки юридично справи Олександра Ішли не дуже добре, Наталія вирішила сама залезти в свою см'ю. Задінчиши Острозьке педагогічне училище, почала працювати вчителькою місіонерських класів у с. Бережанка на Тернопільщині. Маленька дочка дівчина залишила на маму і старшу сестру Фанію. Олія перехідала жити з батьківського будинку, що розташувався в Бібліотечному інституті. Але перед тим весною 1948 р. Ольга вийшла заміж за

ці (біля сучасної поліції) в будинок дідуся й бабусі, іноді приїжджала до мами в село Бережанка. Сім'я ІІ батьків розпалася. Але розійшовшись, вони зберегли добре стосунки. Ольга Олександровна згадувала, що батько приходив до них у відпусті дні, ввічливо цінував маму руку. Потім вони брали Олю за руки в вітрових ящиках гуляти. У 60 роках батько віддав ІІ вчити в семирічну школу цивіків (директор Цепелінський) при Острозькому педагогічному училищі, які вважалися однією з найкращих і найпрестижніших наявніх закладів Острога.

У 12 років Ольга вступила в Острозьку гімназію імені Марії Конопницької. Вчителі були дуже строгими, вимогливими і досконало знали їх предмет. Зокрема, вчителька французької мови пані Сачковська говорила в гімназії виключно французькою. Коли на першій вона робила якесь учениці зауваження, а та не розуміла його, вона писала це зауваження на папір і відправляла ученою до старших класів, щоб вони переклали й начини, як відповісти. Такі незвичайні методи виховання і навчання мали результат. Після зачинення гімназії вісім випускниць вільно говорили французькою мовою. А ще Ольга Олександровна з великим теплотою згадувала, що тоді в Острозі виразилося культурне життя. Активно працювали російські бібліотеки та товариство, де влаштовувались благородні концерти, читався цікаві скандинавські пісні директор Острозького музею Іосиф Владиславович Новицький. Українське товариство «Прозаїти» мало свою бібліотеку, стояло п'єсі І. Франка «Українські зачіти», Т. Шевченка «Маті-наймайка», фрагменти з опери М. Лисенка «Наталка-Потічка», де співав соліст Львівського оперного театру острожанин Андрій Польщук.

17 вересня 1939 р. Західна Україна вийшла до складу СРСР. Ольга ходила ще в радищанську школу, але маємо її вчителі залишились відомі. Діди почались війна. Коли снаряд попав у будинок новомосковського священика Григорія Гаванського, сам він втратив очі, а осені його похвистів була зруйнована, тоді Ксенія Степанівна запрошує їхого жити у своєму домі. Часи були дуже скрутні. Часто не було хліба. Домашні осінніх і зимових вечівок під часів війни були місцем оточення Григорієм і Ксенією Степанівною на богословські теми. Ксенія Степанівна відчуvalа, що її життя зачіниться і тому стогою налаштувала отця Григорія поковать її за асма працівників старовів, «ничого не пропускаючи і не скручуючи». Коли 8 жовтня 1943 року вони померла, отці Григорій виконав її волю.

Після завершення війни Ольга західчина середньо школу. Особливий вплив мала на неї вчителька російської літератури Тетяна Олекандровна Папашко. Саме ця вчителька відіграла важливу роль у виборі майбутньої професії Ольги, вона вибрала поступати в Бібліотечний інститут. Але перед тим весною 1948 р. Ольга вийшла заміж за

цього однокласника Геннадія Руя і познайомилася з ним у Межиріцькому храмі Святої Трійці. Освідчуючись йі відома Святій Трійці і пропонуючи руку і серце, він сказав: «Я ніколи не зроблю іншого, що було б мені шахуд ти на шашім дітям». 14 травня 1949 р. у по-дружжя народилась донька Алла, 23 квітня 1955 р. – син Олексій. У 1950 р. Ольга Олександровна вступила в заочне відділення в Бібліотечний інститут в Ленінграді. Коли приїжджала на сесії, зупинялась у дяді Коні – професора Інституту кораблебудування. У відході днів між лекціями й екзаменами він влаштовував для неї цікаві екскурсії по Ленінграду, возив у пригороди: Петергоф та Царське село. З великим задоволенням Ольга Олександровна згадувала ці щасливі моменти, коли в дяді бірзали гости, професори, слухачки та відомі письменники.

Начаканчина зачінча в Бібліотечному інституті, Ольга Олександровна працювала в бібліотеці на Новому місті. Особливим її зачіненням стало краснавство. Коли 5 липня 1989 р. вчитель історії Петро Зотович Андрухов, професор Микола Павлович Ковальський та тодішній міський голова Микола Володимирович Грищук заснували краснавче товариство «Спадщина», Ольга Олександровна стала його найактивнішою учасницею. Брали участь у багатьох конференціях, які проводились товариством під загальним гаслом «Острог на порозі 900-річчя». Багатим запам'яталася ІІ якради доповідь: «Періодична преса шкільної молоді Острога в 1930-х роках ХХ століття», «Випуски і щоденники острожан» (4.V.1943 – 14.I.1944). Цей щоденник свого чоловіка Геннадія Степанівна Руя, записаний в 80-х роках, Ольга Олександровна здала у фонди Острозького музею. Перша частина її щоденника була опублікована в збірнику «Острозька краснавчина» (2004 р.).

2 лютого 2022 року життєвий шлях Ольги Олександровни завершився. В останній місяці життя її було особливо важко – племінна сінінка стегна. Але друзі всіляко підтримували її й допомагали. До останніх днів вона була глибоко відчутна всім, кто був поруч, не втрачала бадьорості духу, гумору, загдянувала своє життя, сідава колядки, читала вірші.

Не в шумовім асесельє друзі по-знають, друзя по-знають в беді. Коль горе настанет, и сльозы по-льются, другі верний поможет тебе. Трезва віглас в зути так jak jest, Nie szukasz miodu i rzeszczów. Pod chaszyk delo bylo los, A twoje tylko kiełh.

Пусту сбывається все, что мечтается, Мира радости вам на года. Пусты достают в суме прибавляется, стороною обходит беда.

Цими чудовими побажаньями всім нам варто завершити мій короткий нарис про Ольгу Олександровну Руя, яка завжди будуть пам'ятати острожан.

На знімку Ольга Руя на своє 95 річчя